

TÁRSADALMI ELVÁRÁS ÉS A NYELVI KOMPETENCIA

Az általános műveltség megszerzése és gyarapítása érdeke az egyénnek és a társadalomnak is. Minél fejlettebb valamely társadalom, annál nagyobb szüksége van a kiművelt főkre.¹

A megváltozott társadalmi körülmények, elvárások következtében mai civilizációnk elképzelhetetlen az írásbeliség, olvasásképesség nélkül. Ez a képesség létszükségletté vált ahhoz, hogy az egyének beilleszkedjenek a társadalomba, mert ennek hiányában a szubkultúrába szorulnak, ami miatt az évtizedek óta napirenden lévő anyanyelvoktatás korszerűsítése elengedhetetlenné vált. A képesség- és készségfejlesztést központba állító nemzeti alaptantervi változtatások következtében az utóbbi évtizedben alapvető paradigmaváltás tanúi lehetünk az anyanyelv-pedagógia területén.

A tanulási sikeresség az élethosszon át tartó tanulás alapvető feltétele, amely a tanulás magas komplexitással jellemezhető folyamatában az ember valamennyi életszakaszán átívelve –, a korai életszakasztól a felnőttkorig – elválaszthatatlan a tudás társadalmi hasznosulásától.²

A különböző életszakaszokban, az életkorok (és egyének) sajátosságainak függvényében más és más az ismeretek megszerzésének, alkalmazásának módja, a képességek működése.

Az ÉN – fejlődésbe ágyazott tanulási képességek a gyermekkor időszakában jelentős változáson mennek keresztül. A családi nevelés, a szűkebb és tágabb környezeti hatások mellett a jellegükben sokféle információtartalommal rendelkező és az egyéni képességek alakulását befolyásoló programok és tantervek a tudás közvetítésének és transzferálásának széleskörű megvalósítását biztosíthatják, hogy azután magasabb életkorban a sikeres társadalmi beilleszkedés alapját teremtsék meg.

A pedagógiának, - úgy a többségi (normál) pedagógia, mint a gyógypedagógia területén meg kell találni azokat a hatékony módszereket, amelyek a tipikusan és atipikusan fejlődő gyermekeket egyaránt segítik.

Az elmúlt évtizedekben – egészen napjainkig – mind gyakrabban kellett szembesülni azoknak a problémájával, akik sikertelenség, eredménytelenség miatt elakadtak, kihullottak az oktatásból, akik emiatt – növekvő számban – társadalmilag hátrányos helyzetbe kerültek.

---

¹ Hernádi Sándor Nyelvtan és nyelvművelés Tankönyv kiadó 1980

² Gereben Ferencné Tanulási sikeresség – (anya)nyelvi kompetencia
Pedagógiai szemle 2009 /2-3

Ennek a megközelítésnek a bázisán fogalmazódott meg az, az elmélet és gyakorlat, amelyet a **kompetencia** – napjainkra már divatosnak tűnő fogalma – jelent.

„A kompetenciát úgy kell tekinteni, mint olyan általános képességet, amely a tudáson és a tapasztalaton, az értékeken és a diszpozíciókon alapszik és amelyet egy adott személy tanulás során fejleszt ki magában” (COOLAHAN, cit: VASS 2009).

A kompetencia tehát alkalmasság, hozzáértés, értelmi, kognitív alapú tulajdonság, amelybe motivációk és egyéb emocionális tényezők is szerepet játszanak. Röviden: ISMERETEK+KÉPESSÉGEK+ATTITŰDÖK együttes hatása.

Mit tehetünk tehát annak érdekében, hogy a nyelvi kompetencia a sikeres tanuláshoz vezető út biztos, meghatározó tényezője legyen?

A nyelvi/kommunikációs kompetencia kialakulása az anyanyelv fejlődésébe ágyazottan indul meg és szorosan összefügg az anyanyelvi nevelés folyamatával.

A magzat-nyelv fejlődésének időszakától döntő módon befolyásolja az anya - gyermek kapcsolat, amelyet az apával, a testvérekkel, nagyszülőkkel, a tágabb környezettel való kommunikációs/nyelvi lehetőségek szélesítenek ki.

A korai időszakban tehát a kisgyermekkel való együttműködés keretében

- a hallási figyelem ébresztése,
- a beszédészlelés és megértés fejlesztése,
- a mondókákon, verseken keresztül közvetített beszédritmus,
- a szókincs aktivizálás,
- a helyes beszédpélda adása,
- dialógusok lehetőségének biztosítása a hangsúlyos feladat.

Már ekkor sem lehet azonban eltekinteni a nyelvelsajátítás folyamatát kedvezőtlenül terhelő jelektől, amely a kontaktus beszűkülésében, a hanginger figyelmen kívül hagyásában, a gagyogás hiányában, sivárságában, beszédfigyelem kialakulatlanságában, s két éves korig az

első 50 szó megjelenésének elmaradásában, 3 éves korig a mondatértékű beszéd hiányában mutatkozik meg.

Az óvodáskor a nyelvi kompetencia megszerzésének döntő szakasza, amely együtt jár a hangzórendszer és a mondataalkotás szabályrendszerének stabilizálódásával, a szókincs intenzív gyarapodásával. A folyamatot

- a fejből és könyvből mesélés,
- a mondóka és verstanítás,
- a játékos hang-, és ritmusdifferenciálás,
- a játéktevékenység sokszínűsége, a szerepjátékok, a bábozás előnyben részesítése,
- a könyv szeretetére nevelés, és az érdeklődés folyamatos bővítése segíti elő.

A megismerés, tanulás iránti motiváció erősítése, az ehhez szükséges feltételek biztosítása a kognitív fejlődés és a magatartásszabályozás teljes rendszerére hatással van. Itt már különösen fontos figyelni a nyelvelsajátítás és nyelvhasználat folyamatában megjelenő hátrányos környezeti feltételekre, a fejlődési zavarokra utaló tünetekre, amelyek nem nélkülözhetik a problémák megítélését, a beavatkozás és segítségnyújtás stratégiáinak keresését.

A 3-7 éves gyermekek óvodai nevelése igen sokrétű tevékenység, amely az óvodapedagógusoktól (feltételezett) összetett tudást igényel. Az óvodai élet, a derűs, meghitt légkör, tág teret nyit a gyermeki tevékenységeknek, így az ezzel járó beszélgetéseknek is. Nagyon fontos, hogy a gyermekek jól érezzék magukat, mert akkor nyílnak meg igazán, ha érzik figyelnek rájuk, hallani akarják őket!

Ahhoz, hogy tudatosan és eredményesen fejlesszük a ránk bízott gyermekeket, nagyon fontos, hogy tisztában legyünk a céljainkkal, amelynek összhangban kell lennie a társadalmi elvárásokkal.

Ismernünk kell a ránk bízott gyermekeket, a beszédfejlődés feltételeit, és nem utolsósorban a család és az óvoda szerepét, lehetőségeit a nyelvi kommunikációs nevelés területén.

Mindezek birtokában kirajzolódik előttünk az, az út, amelynek során eredményesek lehetünk és hatásosan tudunk segíteni azoknak, akiknek erre szükségük van.

Józsa Gabriella
Nyitnikék óvoda